
M.Ə.HÜSEYNOV YARADICILIĞINDA KOMPLEKS MEMARLIQ ƏNƏNƏSİ

Memarların dili ilə desək, amfoteatr adlandırdığımız,gözəl coğrafi quruluşa malik olan paytaxt Bakını, təbiətin bizə bəxş etdiyi şah əsəridiri kimi qiymətləndirmək olar. Radial plan quruluşuna malik olan bu şəhərin struktur göstəriciləri sanki, kainatın toxunulmaz bir guşəsi kimi xarakterizə olunur. Əsrlər boyu öz libasını dəyişdikcə, dahada gəncələşən və möhtəşəmləşən Bakının tarixi gerçəkliyini təhlil etsək, onun böyük bir zaman kəsiyində məruz qaldığı, istər sosial iqtisadi istərsədə geosiyasi və geoetnik təsirlərin əhatəsində bərkiyən və sərtləşən, həmçinin mülayim və şiltaq təbiətilə bütün dünyaya öz gözəlliyini əsirgəməyən bir şəhərdən söhbət açacağıq. O şəhərki,həm tarixi memarlıq ənənələrini,həmdə müasirliyi özündə cəmləşdirir.Bakı şəhəri tarixin inkişaf prosesində,dövrün bütün sınaqlarından keçmiş ünikal şəhərlərdən biridir.

Şəhərin formalaşması müxtəlif dövrlərə təsadüf edir.

- 1.İnqilabdan əvvəlki dövr(kapitalist dövrü).
- 2.Sovet hakimiyyəti illəri(SSRİ).
- 3.Azərbaycan müstəqilliyi dövrü.

Hər üç dövrün Azərbaycan memarlığına,o cümlədən Bakının formalaşmasında təsiri təkzib olunmazdır.

Kapitalist dövründə,neft bumu ilə əlaqədar bu şəhərə marağ kəskin sürətdə artmağa başladı.Bu da şəhərin memarlığına təsirsiz ötüşə bilməzdi.Həm yerli,həmdə xaricdən dəvət olunmuş memarların yaratdıqları əsərlər az bir vaxtda şəhərin memarlıq dinamikasının artmasına xidmət etmişdir.Bakı milyonçularının sifarişi ilə tikilmiş imarətlər getdikcə artırdı.Şəhərsalma prinsipləri formalaşır, inkişaf edirdi. Görkəmli alim akademik Şamil Fətullayev-Fiqarov öz elmi tədqiqatlarında kapitalist dövrü memarlığını çox yüksək şəkildə işıqlandırmaqla, onun gələcək nəsillərə ötürülməsində mühüm rol oynamışdır. Əfsuslar olsunki, kapitalist dövrü memarlığı çox qısa zaman kəsiyində-Azərbaycanda sovet hakimiyyətinin qurulması ilə finiş nöqtəsinə çatdı və bir müddət Azərbaycan memarlığında durğunluq höküm sürməyə başladı.

Sovet hakimiyyəti illərində elmin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı qəbul edilmiş qərarların həyata keçirilməsi ilə atılan addımlar, müəyyən qədər memarlığa da öz töhfəsini verməkdə idi. Yeni nəsil formalaşdıqca, elmin bütün sahələri kimi memarlıqda da yeni-yeni mütəxəsislər yetişirdi.

Sovet dövrü Azərbaycan memarlığına öz töhfəsini vermiş adlardan biri də akademik memar Mikayıl Ələsgər oğlu Hüseynov idi.

1905-ci ildə Bakıda doğulmuş M.Ə.Hüseynov 1929-cu ildə Azərbaycan Politeknik İnstitutunun inşaat mühəndisi fakultəsini bitirmişdir. M.Ə.Hüseynovun memarlıq fəaliyyətinə başlaması elə institutu bitirdiyi illərlə üst-üstə düşür. Gənc memarın yaradıcılığı Azərbaycan memarlığına yeni nəfəs gətirirdi.

Məhz həmin illərdə, işlədiyi lahiyələrlə Azərbaycanın hüdudlarından kənara çıxmağa nail olmuşdur. M.Ə.Hüseynovun layihələri Bakıda, Azərbaycanın digər şəhərləri ilə yanaşı Moskvada, Düşənbədə, Orconikidzedə inşa edilmişdir.

M.Ə.Hüseynov Bakının Sovet dövrü memarlığında öz əvəz olunmaz layihələri ilə yaddaşlara həkk olunmuşdur. Ouzun müddət görkəmli memar S.Daşaovla birgə işləmiş, müxtəlif memarlıq və elmi-nəzəri əsərlərin müəllifləri olmuşdur.

M.Ə.Hüseynov yaradıcılığında memarlığa kompleks şəkildə yanaşma mühüm yerlərdən birini tuturdu. Layihələrində insan düşüncəsi ilə hesablaşmaq bacarığına malik olan memar, öz əsərlərini yaradarkən, həm təbii, həm də funksional resurslardan bacarıqla istifadə edirdi.

Memarlıq və şəhərsalmaya kompleks şəkildə yanaşma onun müxtəlif əsərlərində öz əksini tapmışdır. Bu baxımdan Dənizkənarı Hökumət evi ətrafındakı memarlıq ansamblını göstərmək olar. M.Ə.Hüseynov öz yaradıcılığında simmetriya elementləri ilə böyük bir sahəni zənginləşdirərək, ona dolğunluq vermək qabiliyyətinə malik idi. O əsasən klassik memarlıq irsinin təcrübəsindən istifadə etməklə yanaşı, Azərbaycan memarlığının milli ənənələrini sintez edərək, insanlara çatdırmağı bacarırdı. Sanki o öz əsərlərində - "Bu şəhər tək mənim düşüncələrimə tabe olmamalıdır" mesajını verirdi.

Bəli, mülayim xarakterə malik olan memar, öz daxili aləmini bir qələmlə ifadə edə bilirdi. Məhz belə yanaşma, Xəzər sahillərində həm yaşayış binaları, həm iki mehmanxana binasının ("Azərbaycan" və "Abşeron" mehmanxanaları) hökumət evi ətrafında - Dənizkənarı bulvar və Dəniz limanı əhatəsində təkrarolunmaz memarlıq kompazisiyasının yaradılmasına nail olmuşdur.

M.Ə.Hüseynov memarlıqda praktiki və nəzəri amillərin bağlılığını nümayiş etdirə bilirdi. Hətta onun fərdi layihələri belə memarlığa kompleks yanaşma tərzindən faydalanırdı. Dominat elementin seçilməsi, ətraf mühitin inkişaf tendensiyası, ümumbəşərlik kimi mənəvi dəyərlər Hüseynov yaradıcılığının əsas prinsipləri idi. Bu baxımdan onun Azərbaycan Politexnik institutunun binası (1931-33), "Nizami" kinoteatrı, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası, Yeyinti sənayesi Nazirliyi (1937-39), Azərbaycan KP MK-nın binası (1938), Nizami adına Azərbaycan ədəbiyyatı muzeyi (1940) Axundov adına kitabxana binası və s. layihələrində memarın intellektual səviyyəsinin çoxşaxəliliyi özünü biruzə verir.

M.Ə.Hüseynov öz yaradıcılığında həm layihələndirdiyi obyektə ətraf mühitə tabe etdirə bilirdi, həm də ətraf mühit elementlərini öz yaratdığı əsərin tabeliyinə buraxıb, onu dominat elementə çevirə bilirdi. Təsadüfi deyilki, onun layihələndirdiyi "Moskva" mehmanxanası (1978) məhz seçildiyi məkan baxımından böyük məsuliyyət və bacarıq tələb edirdi. Binaanın həcm-məkan həlli dövrün bütün texniki göstəricilərinə cavab verməklə yanaşı, onun estetik gözəlliyi funksionallığı ilə uzlaşırdı. Bəzi hallarda hər iki yanaşmanı özünə gətirərək, geniş diapozonlu üslubların yaradıcısına çevrilirdi.

M.Ə.Hüseynov yaradıcılığının digər kompleks memarlıq əsəri Akademiya şəhərciyinin layihələndirilməsi idi (1951-66). Digər layihələri kimi, burada da geniş mütəxəssiz təfəkkürü, estetik zövq və psixoloji faktorların nəzərə alınması vacib şərtlərdən idi. Müxtəlif institut binalarının yerləşdirilməsi, əsas binanın forma və konstruktiv həlli, sahənin nizamlı tənzimlənməsi, bütün kompleksin ətraf mühitlə harmoniyasının təşkili və bədii tərtibat ümdə şərtlərdən idi. Əlbətdəki, M.Ə.Hüseynov bütün bunların öhtəsindən gələ bilmişdi.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi M.Ə.Hüseynov yaradıcılığının çoxşaxəli olması onun layihələndirdiyi digər əsərlərində - üç metro stansiyasının:

"Moskva" mehmanxanası (1978)

Akademiya şəhərçiyinin layihəsi (1951-66)

“N.Nərimanov” st. (1967), “Nizami”st. (1976), “Elimlər Akademiyası” st. (1985), inzibati binalardan - Bakı Poçtdamtının binası (1982), mehmanxanalar, pavilyonlar, kinoteatrlar, bağlar, parklar və s. göstərmək olar. Göründüyü kimi zəngin potensiala malik olan alim memar XX-əsrin fenomenlərindən biri idi.

Lakin təəssüf hissi ilə qeyd etmək lazımdır ki, bu gün M.Ə.hüseynov yaradıcılığının nadir inciləri sayılan bəzi nümunələri artıq sökülərək tarixə çevrilib.

Şəhərlərin planlaşdırılması mexanizmi bütün dövrlər üçün aktual olaraq qalmaqdadır. Hər halda tarixi memarlıq irsini qoruyub saxlamaq, memarlıq elminə yalnız baş ucalığı gətirə bilər. Unutmaq olmaz ki, yanaşma tərzinin formalaşmasından qaynaqlanır.

Açar sözlər: mehmanxana, akademik şəhərcik, kompleks memarlıq, bina, bulvar.

ƏDƏBİYYAT

1. Мамедзаде К.М. Народный Архитектор СССР Микаэль Усейнов. – Баку, 1989 .
2. Эфендизаде Р.М. Архитектура Советского Азербайджана. – Москва, 1986.

Эльчин Н. Алиев (Азербайджан)

Комплексная архитектурная традиция в творчестве

М.А.Усейнова

В статье анализируются архитектурно–градостроительные принципы советского периода. Рассматриваются традиции комплексного подхода к проектированию в творчестве М.Усейнова, внесшие большой вклад в архитектуру Азербайджана. В этом плане особое внимание уделяется комплексу зданий Академии Наук, трем станциям метрополитена, целому ряду гостиничных сооружений, жилой застройке.

Ключевые слова: гостиница, академический городок, комплексная архитектура, здание, бульвар.

Elchin N.Aliyev (Azerbaijan)

Complex architectural tradition in M.A.Huseynov's creation

Architectural and town-planning principles of the Soviet period are analysed in the article. Traditions of complex approach to design in M.Huseynov's creation are considered, which made great contribution to architecture of Azerbaijan. In this regard, special attention is paid to complex buildings of Academy of Sciences, three metro stations, a variety of hotel constructions, residential construction.

Keywords: hotels, academic town, complex architecture, building, boulevard.